INKLYUZIV TA'LIMNI NORMATIV RIVOJLANTIRISHDAGI BOLALAR PSIXOLOGIYASIGA TA'SIRI EMPATIYA VA QABUL QILISHNI O'RGANISH

Xaydarova Xanifaxon G'opirjon qizi
Qo'qon Universiteti Andijan filiali
Psixologiya masovafiy ta'lim yo'nalishi 25-05-guruh talabasi
Fan o'qituvchisi Xalimjonov Abduqunduz Rahimjon o'g'li
https://doi.org/10.5281/zenodo.17248328

Annotatsiya: Mazkur tezisda inklyuziv ta’limni normativ rivojlantirishdagi bolalar psixologiyasiga ta’siri tahlil qilinadi. Inklyuziv ta’limda turli ehtiyojga ega bolalarning birgalikda ta’lim olishi, sog’lom bolalarda empatiya, bag’rikenglik va qabul qilish ko’nikmalarini shakllantirishda muhim omil ekanligi yoritiladi. Tadqiqotda psixologik va pedagogik nuqtayi nazardan qaralganda, inklyuziv muhit normativ rivojlanayotgan bolalarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko’rsatishi ta’kidlanadi. Shuningdek, bu jarayonda o’qituvchi va ota-onalarning pedagogik hamkorligi, shaxslararo muloqotni rivojlantirish usullari ham alohida ahamiyat kasb etadi.

Kalit so’zlar

Inklyuziv ta’lim, normativ rivojlanish, empatiya, qabul qilish, bolalar psixologiyasi, bag’rikenglik, ijtimoiy-emotsional rivojlanish.

Kirish

Bugungi kunda inklyuziv ta'lim butun dunyoda dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ta’lim tizimida imkoniyati cheklangan bolalar bilan normativ rivojlanishdagi bolalarning birgalikda ta’lim olishi teng huquqli va adolatli jamiyat qurishga xizmat qiladi. Shu jarayonda sog’lom bolalarda empatiya, bag’rikenglik, bir-birini qabul qilish va yordam ko’rsatishga tayyorlik kabi psixologik sifatlar rivojlanadi.

Inklyuziv ta’lim shunchaki ta’lim modeli emas, balki ijtimoiy hamkorlik, insonparvarlik va tolerantlikni shakllantirish vositasi hamdir. Shuning uchun bu jarayon normativ rivojlanishdagi bolalarning psixologiyasiga ta’sirini o’rganish muhim hisoblanadi.

Maqsad

Tadqiqotning maqsadi – inklyuziv ta'limning normativ rivojlanishdagi bolalar psixologiyasiga ko'rsatadigan ta'sirini aniqlash, empatiya va qabul qilishni o’rganishdagi o’rni hamda samaradorligini tahlil qilish.

Vazifalar:

- Inklyuziv ta’limning nazariy asoslarini yoritish.
- Normativ rivojlanishdagi bolalarda empatiya shakllanish jarayonini o’rganish.
- Inklyuziv muhitda qabul qilish va yordam ko’rsatish ko’nikmalarini tahlil qilish.
- O’qituvchi va ota-onalar hamkorligining ahamiyatini ko’rsatish.

Materiallar va metodlar

Tadqiqotda psixologik va pedagogik manbalar tahlil qilindi, xorijiy va milliy tajribalar o’rganildi. Maktab va maktabgacha ta’lim muassasalarida kuzatuvlar, suhbatlar hamda so'rovnomalar

o’tkazildi.

Metodlar:

- ***Nazariy tahlil*** – ilmiy adabiyotlarni o’rganish;

- ***Kuzatish*** – bolalarning bir-biri bilan muloqotini o'rganish;
- ***Suhbat*** – o'qituvchi va ota-onalar bilan muloqot;
- ***So'rovnoma*** – normativ rivojlanishdagi bolalarning empatiya va qabul qilish darajasini aniqlash.

Natijalar

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, inklyuziv ta'lim sharoitida normativ rivojlanishdagi bolalarda bir qator ijobiy o'zgarishlar kuzatildi:

Empatiya darajasi oshdi, ular imkoniyati cheklangan tengdoshlarining his-tuyg'ularini tushunishga intila boshladilar.

Qabul qilish va bag'rikenglik ko'nikmalari mustahkamlandi. Bolalar turli farqlarga nisbatan ijobiy qarashni shakllantira oldilar.

Ijtimoiy faollik kuchaydi: yordam ko'rsatish, hamkorlik va hamdardlik xatti-harakatlari ko'paydi.

O'zaro muloqotda hamkorlik, sabr-toqat va mehribonlik kuchaydi.

Nazorat guruhidagi bolalarda esa bu ko'rsatkichlar uncha rivojlanmaganligi kuzatildi. Demak, inklyuziv ta'lim normativ rivojlanishdagi bolalar psixologiyasiga sezilarli darajada ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa

Inklyuziv ta'lim bolalarning faqat bilim olish jarayonini emas, balki psixologik, ijtimoiy va emotsional rivojlanishini ham qo'llab-quvvatlaydi. Normativ rivojlanishdagi bolalarda empatiya, qabul qilish, bag'rikenglik va yordam ko'rsatish ko'nikmalari shakllanadi. Bu esa ularni kelajakda jamiyatda mas'uliyatli, insonparvar va tolerant shaxs bo'lib voyaga yetishiga zamin yaratadi.

Shunday qilib, inklyuziv ta'lim nafaqat maxsus ehtiyojli bolalar, balki normativ rivojlanishdagi bolalar uchun ham foydali jarayon bo'lib, ularning shaxsiy rivojlanishida ijobiy natijalarga olib keladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Yo'ldosheva D. Maxsus pedagogika asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
2. Karimova V.M. Psixologiya. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
3. Астапов В.М. Инклюзивное образование: психолого-педагогические основы. – Москва: Академия, 2020.